

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"א ניסן, ה'תשל"ז

חלק ג – יוצא לאור לש"פ צו, שבת הגדול, ערב י"א ניסן, ה'תשפ"ו

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

שבעים ושש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

לעילוי נשמת

מנהל מוסד בית חנה ובית חי' מושקא בפאריז

חבר הנהלת בית ליובאוויטש

למעלה מארבעים שנה

הרה"ח עוסק בצ"צ

הרי' מסעוד בן שלמה ע"ה

טובול

נפטר ש"פ ויקהל-פקודי, מבה"ח ניסן

יום הבהיר כ"ה אדר ה'תש"פ

ת' ני' צ' ב' ה'

נדפס על ידי ולזכות משפחתו שיחיו

פתח דבר

לקראת ש"פ צו, שבת הגדול, ערב י"א ניסן הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק שלישי מהתוועדות י"א ניסן ה'תשל"ז – הנחה בלתי מוגה (שאר חלקי ההתוועדות י"ל לש"פ ויקרא, ושבת הגדול וימים ראשונים דחה"פ אשתקד).

*

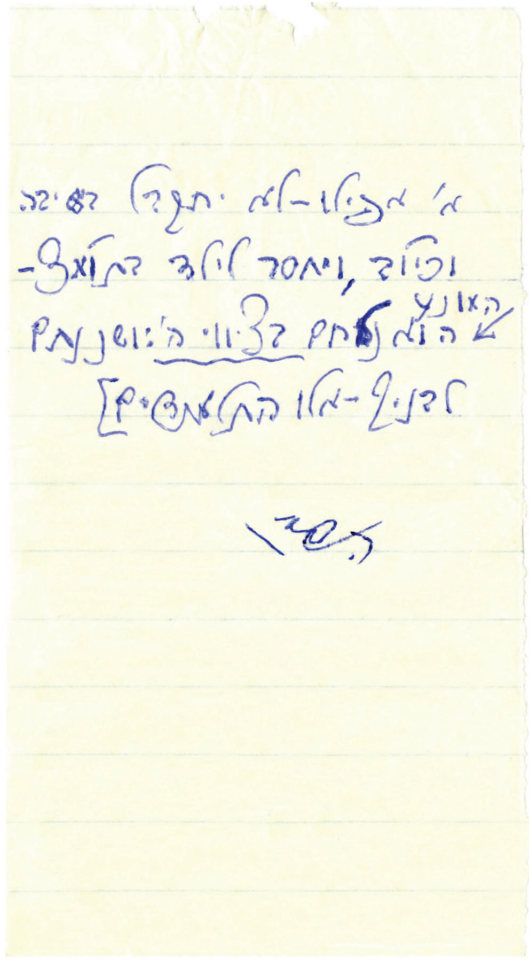
בתור הוספה – מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ר' ניסן, ה'תשפ"ו
שבעים ושש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2026 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5786 • 2026

Printed in the United States of America

נדפס בדפוס
CH Print & Ship
478 Albany Ave. Brooklyn N.Y. 11203
(718) 771-5000

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה
בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"
(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

טז. כרגיל¹²⁹ בהתוועדות זו, יש לקשר את המדובר גם עם ענין בתורה, ובפרט — בעמדנו לפני חג הפסח — עם ענין במסכת פסחים.

ובהקדמה:

קביעות שנה זו — ערב פסח שחל בשבת — היא קביעות מיוחדת (כנ"ל ס"ד), עד כדי כך שמצינו בגמרא¹³⁰ שכאשר "פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת", ה"י זה דבר חידוש כ"כ, עד ש"הלכה זו נתעלמה מבני בתירא (אף ש"נשיאים היו"¹³¹) .. ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו". וכידוע השקו"ט והפלפולים בסוגיא זו בראשונים ובאחרונים, וכמה וכמה דיוקים בזה כו'¹³².

ובהתאם לזה — ובפרט בהמשך להמדובר לעיל בענין זה — נעמוד עתה על כמה נקודות בסיפור וסוגיית הגמרא הנ"ל.

יז. וז"ל הגמרא שם: "הלכה זו נתעלמה מבני בתירא, פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו .. אמרו להם, אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו .. אמרו לו, כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו, אמר להם, וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת, והלא הרבה יותר ממאתים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת" (וכפי שמפרש רש"י¹³³ החשבון בזה). ובהמשך לזה באה אריכות השקו"ט, ראיות מפסוקים וכו'.

יודוע¹³⁴ הדיוק (והתמי' הכי גדולה) בזה (כפי שמקשה בירושלמי¹³⁵): "והלא אי אפשר לשני שבועות (ב' שמיטות שהן י"ד שנה) שלא חל י"ד להיות בשבת" ("וכיון שזמן קצר הוא, איך נעלם ונשכח מכל ישראל דין זה דפסח דוחה שבת")?

ומתוך בירושלמי: "ולמה נתעלמה הלכה מהן, כדי ליתן גדולה להלל" ("שיודע מה שלא ידעו כולם, ויהי' נשיא בישראל").

והנה, אם נפרש את הענין ד"נתעלמה הלכה" כפשוטו, היינו שהיתה הנהגה מסויימת בזה ונשתכחה — הרי התירוץ צ"ע לכאורה (כפי שמפללים בזה¹³⁶ בדברי הירושלמי):

(129) בשיחה זו נכלל גם המשך הביאור בענין זה בשיחת אחש"פ.

(130) סו, א.

(131) פרש"י שם (ד"ה בני בתירא).

(132) הובאו בתו"ש בא כרך י"א מילואים סי"ג. וש"נ.

(133) שם (ד"ה וכי).

(134) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 187 ובהערה 33 (גם משיחה זו).

(135) שבת פי"ט ה"א. פסחים פי"ו ה"א (ובקה"ע שם).

(136) ראה פני יהושע פסחים שם. כתר המלך על הרמב"ם הל' ממרים רפ"ב. יפה עינים ערכין מאמר בואו חשבון. ועוד.

להתעורר

במה שכתבתי (הר"ע י"א) בלשון
דעלא, וכן יתכן (אם לא היה
שבת) בעת תורה שאזכיר
להיות בדרך ה' אלא אצ"ל
(ומ"ל א"י) זה אולי חן דענין
הר"ע אצ"ל והערות שלהם
והאצ"ל אצ"ל (אם לא היה
יותר אכ"ל) ע"ה א' דש"ע.
וע"ה דנעץ אצ"ל אצ"ל
סגולת שנה שיהיה לו אנוש
ע"ה זה חן, וע"ה יאנעץ אצ"ל

הקרבת קרבן פסח — הרי לא היתה נעשית בחשאי, ולא ע"י אחדים מישראל, אלא "אתי בכנופיה"¹³⁷ — כל בני¹³⁸ שבארץ-ישראל¹³⁹ [ולדעה אחת¹⁴⁰ — מחוייבים בזה גם בני¹⁴¹ שבחו"ל, כידוע¹⁴¹ השקו"ט בזה בנוגע לר' יהודה בן בתירא שהי' דר בניצבין], היינו שמאות אלפים מישראל הקריבו קרבן פסח יחד (באותן שעות — חצי היום שלאחר חצות היום דערב פסח).

וא"כ, היתכן ש"נעלם ונשכח (לא רק מבני בתירא, אלא) מכל ישראל" — כל אלו שהיו אז בירושלים והוצרכו להביא קרבן פסח — איך נעשה הפסח בפעם שלפנ"ו!?

ובפרט שהקרבת קרבן פסח היתה בפרסום הכי גדול ובשמחה גדולה כו', עד שנתפרסם אפילו אצל אומות העולם, כידוע (והובא גם בספרי בעלי סמכא מבנ"י, החל מ"סדר הדורות"¹⁴²) תיאור סדר הקרבת קרבן פסח שנרשם אצל חכמי אוה"ע בזמן בית השני, וא"כ נצטרך לומר שענין זה נשתכח (לא רק מבנ"י, נוסף על כל התנאים ותלמידיהם וכו', אלא) גם מהגויים (להבדיל)!

ענין זה הוא פלא הכי גדול, נס היוצא מגדר הטבע לגמרי!

[ומה שמצינו¹⁴³ במעשה זמרי ש"נתעלמה ממנו (ממשה רבינו) הלכה .. כדי שיבוא פינחס ויטול את הראוי לו" — הרי הי' זה בנוגע לדבר בלתי רגיל כלל, ש"הבא לימלך אין מורין לו"¹⁴⁴, ושאר הענינים הקשורים בזה, שהם ההיפך לגמרי (בנוגע לפרסום ההלכה והענין) מאופן הפרסום בהקרבת קרבן פסח].

וכדי שהלל יקבל את הנשיאות — הרי הרבה דרכים למקום ליתן גדולה להלל.

ופלא הכי גדול — שלא נזכר כלל בירושלמי אודות גודל התמי', אלא רק הקושיא ("והלא אי אפשר כו'") והתירוץ ("כדי ליתן גדולה להלל"), שאם יתפרש כפשוטו — הרי זה (כאמור) נס הכי גדול שאינו רגיל כלל וכלל.

137) יומא נא, א. פרש"י פסחים טו, גם לקו"ש חט"ז ע' 418. וש"נ. סע"ב. 142) שנת ב"א תתקל"ה. 138) ראה ר"ח יומא שם. 139) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח ר"ס תסח. 140) ראה משנה למלך ריש הל' ק"פ. 141) ראה תוד"ה מאל"י — פסחים ג, ב. משנה למלך שם. מנחת חינוך מצוה ה. וראה 142) תנחומא ופרש"י בלק כה, ו. 143) סנהדרין פב, א. רמב"ם הלכות איסור"ב פי"ב ה"ה. טור אה"ע סט"ז. רמ"א חו"מ סתכ"ה ס"ד. 144) ראה ר"ח יומא שם.

(א) "ואתם תלוקטו²²⁸ לאחד אחד²²⁹ בני ישראל"²³⁰, (ב) ואח"כ "קהל גדול ישוּבו הנה"²³¹,

— הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א²³², ונדפס בלקו"ש חי"ח ע' 104 (ואילך).

* * *

שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי", היינו שצערו של כאו"א מישראל בתור יחיד — ואפילו מי שהוטל עליו העונש הכי חמור ששייך במציאות (כנ"ל שם) — נוגע ל"ראשי" ו"זרועי" של השכינה! וכדמצינו בדין היפך הברכה לאביו ואמו (מהפלוגות דר' יאשי' ור' יונתן שנתבאר) בשיחה (לקו"ש שבפנים ע' 108), כולל גם "אביו דא קוב"ה ואמו דא שכנתא" (זח"ג רעז, ב), שאעפ"כ מתאמצים לברר את דינו וכו'. 230) שם, יב. 231) ירמ' לא, ז. 232) משיחות חודש ניסן שנה זו.

כל המצטרך לו, מנפש ועד בשר, בגשמיות וברוחניות גם יחד. 228) מגלותו הפנימי של כאו"א לפי מעמדו ומצבו, "האובדים בארץ אשור והנדרחים בארץ מצרים" (ישעי' כז, ג), ועי"ז — מהגלות כפשוטה. 229) דהיינו מצד זכותו בפ"ע בתור יחיד, ולא שצריך להליץ עליו ישר שמצד היותו חלק מכללות בני אברהם יצחק ויעקב, וממילא היציאה מהגלות תלויה גם בו (כמדובר כמה פעמים שבגלות זו לא יישאר אפילו יהודי א'), בהכרח לגאול גם אותו. וכנ"ל (הערה 226) בענין מאדו"ל "בשעה

הוספה

בטח ישתתף (הרי"ג שי') בהאסיפה בעצמו, וכן ישתדל שישתתפו כל אלה שדעתם דעת תורה [שמוכרח להביא דבר ה' לכאו"א מבנ"י (ואפילו אין זה מוצא חן בעיני הרעפאָרמים והגרורות שלהם והמפחדים מפניהם), ואם אי"א יותר — לכה"פ שעה אי בשבוע. ועדי"ז בנוגע לעזר לפאָראָקיעל סקולס — שזה שיד תהי לו למנוע עזר זה ח"ו, ועי"ז ימנע שרק ילד אי אפילו — לא יתקבל בשיבה וכיו"ב, ויחסר לילד בתומ"צ — המונע הוא נלחם בציווי ה': ושנתם לבניך — אלו התלמידים].

❁ ❁ ❁

מצילום כתי"ק. בראשו נרשם הוראה למזכירות: להחזיר. הרי"ג:

לכה"פ שעה א' בשבוע: כנראה הכוונה ע"י תכנית ה-Released Time, היא שיעורי לימוד הדת — "רעליגיעע שעה" / "מיטוואַך שעה" — בבתי-ספר העממיים. לעזר לפאָראָקיעל סקולס [= בבתי-ספר דתיים]: ראה גם לעיל חכ"ב אגרת חירכג, ובהנסמן בהערות שם.

בציווי ה': ושנתם לבניך — אלו התלמידים: ואתחנן ו, ז ובספרי ופרש"י.

כתור פרט (כלשון אדה"ז²²² כביאור ענין אהבת ישראל²²³ — "והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקים חיים"), שגם אהבה זו היא "כמוך" — כאברי גוף אחד²²⁴,

וע"י ההתעסקות באהבת ישראל בכ' האופנים הנ"ל — יראה גם הקב"ה²²⁵ את אהבתו לישראל²²⁶, ויגאלם מהגלות²²⁷ בכ' האופנים הנ"ל:

וכמ"ש בס' קהלת יעקב* (ערך שלוח ציבור (השני)) — למחבר ספר "מלא הרועים", שהוא ספר שנתקבל בכל העולם כולו, באיזה חוג שיהי' — ש"ציבור" ר"ת צדיקים בינונים ורשעים, ובלעדי האות רי"ש (רשעים) אין כאן ציבור. ובהדגשה — שלפני האות רי"ש ישנה האות וא"ו, כלומר שמחברים את האות רי"ש (רשעים) עם הצדיק והביית (צדיקים ובינונים).

222 תניא פל"ב. ודלכאורה הי' יכול להסתפק בביאור הענין כפי שמבאר בתניא אגה"ק (סכ"ב) — "וכתיב כל [איש] ישראל כאיש אחד חברים, כמו שאיש א' מחובר מאברים רבים ובהפרדם נוגע בלב" (בלב כל ישראל, ועד שנוגע ב"צור לבי וחלקי" (תהלים עג, כו), בשכינה למעלה כביכול), מצד היותו מוסיף שלימות בציבור וכו'.

224 כביאור הירושלמי (נדרים פ"ט ה"ד), שענין זה הוא בדוגמת יד אחת שהזיקה לחברתה, שאף שהן אברים נפרדים (ידיים ולא ראש), לא יעלה על הדעת להעניש את היד המזוקת, מאחר ששתיהן מגוף אחד.

225 כמארז"ל (סוטה ת, ב) "במדה שאדם מודד בה מודדין לו".

226 וכפירוש הרב המגיד (אור תורה סרכ"ו) על מ"ש (נוסח הסליחות — ע"פ תהלים קמג, ב) "אל תבוא במשפט עמנו", "פי' דכל הדנים את ישראל דנים כביכול אותו יתברך" [מיוסד על מאורז"ל בנגלה דתורה (סנהדרין מו, א), בנוגע למי שנידון לעונש

(* הוספה לאחר זמן: וכ"כ החיד"א (ככר לאדן (ליורנו שנת ישראל הי'ה לפ"ק) קצו, ב), שהי' רב וכתב שו"ת שהובאו בכ"מ עד להלכה למעשה.

ונוסף לזה — כל זה נזכר רק בירושלמי, ואילו בבבלי — לא הובא כלל כל הענין והשקו"ט.

יח. והנה, הצל"ח¹³⁰ מתרץ קושיא זו ע"פ דיוקו בסדר הלשון "הלכה זו נתעלמה מבני בתירה, פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת" — ש"זה עצמו שהניחו לחול י"ד בשבת הי' העלמת הלכה מהם", כי עד אז היו משתדלים תמיד (ע"י דחיית ר"ח ביום אחד או הקדמתו ביום אחד) שקביעות החדשים תהי' באופן שערב פסח לא יחול בשבת (כשם שהיו מסדרים את קביעות החדשים באופן ש"יום ערבה" לא יחול בשבת¹⁴⁵, ויוהכ"פ לא יחול בערב שבת או במוצאי שבת¹⁴⁶), והלכה זו היא שנתעלמה מהם באותה שנה, ולא שינו את הקביעות כדי שלא יחול ערב פסח בשבת.

אבל גם תירוץ זה הוא חידוש הכי גדול, ומעורר תמי' גדולה יותר: לא מצינו בשום מקום, ודלא אישתמיט שום תנא ואמורא לומר שהיו משתדלים במשך כל הזמנים, מזמן מתן-תורה עד ימי בני בתירא והלל, לדחות את הקביעות באופן שלא יחול ערב פסח בשבת (בה בשעה שע"פ הסדר הרגיל צריך לחול ערב פסח בשבת בכל ב' שמיטות, כנ"ל)!

ובפרט ע"פ האמור לעיל (ס"ד) שקרבן הפסח השני שהקריבו בני" (לאחר פסח מצרים) הי' ביום השבת, וגם הפסח הראשון שהקריבו בני" בגלגל, מיד לאחר כניסתם לארץ-ישראל, הי' ביום השבת (כפי החשבון בזה ע"פ מה שמצינו¹⁴⁷ שחומת יריחו נפלה בשבת¹⁴⁸ — שאין זה מסתבר כלל שלאחרי שני פסחים אלו התחילו פתאום להשתדל תמיד שלא יחול ערב פסח בשבת.

[ובכל אופן — תירוץ זה הוא רק על השאלה הנ"ל (איך "נתעלמה הלכה"), אבל לא על השאלה בענין מחלוקת ר' יאשי' ור' יונתן (כדלקמן סכ"ג)].

יט. נוסף על קושיא זו (בנוגע לספק אם קרבן פסח דוחה שבת), ידועה הקושיא עד"ז¹⁴⁹ בנוגע לכמה ענינים נוספים בתורה שיש בהם פלוגתא: איך יתכן שתהי' פלוגתא באופן קיומה של מצוה תמידית (היינו

145) סוכה מג, ב ובפרש"י ותוס' שם (ד"ה לא איקלע). ירושלמי סוכה פ"ד סה"א ה"ח.

— הובא בתוס' שם. 148) ראה לקו"ש חיי"ח ע' 106 הערה 26 (משיחה זו). וש"נ.

149) ראה ר"ה כ, א. סוכה נד, ב. 149) ראה גם לקו"ש חכ"ו שם. וש"נ.

שקיומה אינו מזמן לזמן, באופן עראי, אלא לעתים קרובות), כי איך יכול הי' להתעורר הספק באופן קיומה?

והתחלת הענין היא מקושיית הגאונים הידועה¹⁵⁰ על מה שתיקנו¹⁵¹ לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת, מצד הספק אם "תרועה" של תורה היא שברים, תרועה או שברים-תרועה (כמבואר בפוסקים¹⁵²) — "וכי עד שבא רבי אבהו ותיקן שיהיו תוקעין תשר"ת תש"ת תר"ת לא היו ישראל יוצאים ידי תקיעת שופר", וכיון שתקעו בשופר שנה אחר שנה מימות משה רבינו, איך נולד הספק בזה?

ותירצו¹⁵³: "כך הי' הדבר מימים קדמונים מנהג בכל ישראל, מהם עושים תרועה יבבות קלות ומהם עושים יבבות כבדות שהם שברים .. וכשבא רבי אבהו ראה לתקן תקנה שיהיו כל ישראל עושים מעשה אחד", ולכן צירף כל המנהגים ביחד.

אבל אי-אפשר לתרץ כן בנוגע להפלוגתא בין בית שמאי לבית הלל¹⁵⁴ (תלמידי שמאי והלל עצמם) בנוגע למנין החוטים (תכלת ולבן) שמטילים בציצית, שגם בזה ישנה קושיא זו — הרי חיוב ציצית ישנו תמיד (כל זמן שישנו לבוש של ד' כנפות), החל מזמן משה רבינו, ואיך נולד הספק בזה?

ועד"ז ידועה הקושיא בנוגע למחלוקת רש"י ור"ת בתפילין (תפילין דרש"י ותפילין דר"ת) — שהרי גם מצוה זו קיימו גם בדור שלפנ"ז, עד משה רבינו, ואיך נולדה פלוגתא בזה?

ובנוגע למצות ציצית ותפילין הקושיא גדולה יותר מאשר בנוגע לתקיעת שופר והקרבת קרבן פסח בשבת: בתקיעת שופר (ועד"ז בקרבן פסח) — אין התקיעה מתקיימת משנה לשנה, ובכל שנה צריך להיזכר מה אירע בשנה שלפנ"ז; משא"כ במצות ציצית — אין צורך לזכור כלום, שהרי עדיין ישנם הלבושים שלבשו בדור שלפנ"ז (שמתקיימים בדרך הטבע יותר מדור אחד), וא"כ אפשר למצוא את הטלית שלבשו בדור שלפנ"ז, ולראות אם הציצית שבה היא כדעת בית שמאי או כדעת בית הלל!

ועד"ז בנוגע למחלוקת רש"י ור"ת בתפילין — שרש"י ור"ת היו יכולים לראות את התפילין שהניחו בדור שלפנ"ז, ואעפ"כ נחלקו בזה.

150 הובא בב"י אור"ח סי' תקצ (ד"ה וכתבו הרא"ש).
151 אר"ח ואדה"ז אור"ח שם סי' ב.
152 רמב"ם הל' שופר פ"ג ה"ב. טוש"ע רב האי גאון — הובא בב"י שם.
153 ר"ה לר, סע"א.
154 מנחות מא, ב.

על גדר היחיד, ולדעת ר' יונתן גדר היחיד שבו גובר על גדר הציבור — לשיטת ר' יאשי' ור' יונתן²⁰⁷ בכ"כ פלוגתות,

הטעם הפנימי לזה²⁰⁸ — כי בעם ישראל ישנם ב' הענינים, ציבור ויחיד (שהוא "עולם²⁰⁹ מלא"²¹⁰, ועד כדי כך ש"אם²¹¹ אמרו להם עכו"ם תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם לאו נהרוג כולכם, יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל"²¹²), וכמאמר הלל²¹³ "אם אין לי מי ליה"ב, וכשאני לעצמי מה אני"²¹⁵; ועד"ז ישנם כמה ביאורים בענין אהבת כל אדם מישראל²¹⁶ — מצד היותו חלק מכלל ישראל (כמחז"ל²¹⁷ "אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם א'²¹⁸ לא היתה השכינה נגלית עליהן"²¹⁹, ו"כל²²⁰ תענית שאין בה מפורשעי ישראל אינה תענית"²²¹), או מצד מעלתו

וההסברות וכו' (ראה תו"מ פ"א ע' 268 ואילך. וש"נ) איך מתאימה אמירה זו עם היותו ענותן (שבת ל, סע"ב ואילך), הרי בפועל אמר פתגם זה.

215 כולל הפירוש בזה — שיש בכחו ללכת בכח כלל ישראל, כדמצינו בכמה ענינים. 216 שבוזה לית מאן דפליג שהמבט על כל אדם מישראל צ"ל בתור ענין גדול ונעלה ("א' גרויסע זאך"), שהרי אהבת ישראל היא "כלל גדול בתורה" (תו"כ ופרש"י עה"פ קדושים יט, יח), ודין הוא בתורה (אבות פ"א מ"ב) שצ"ל "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

217 דבר"ר פ"ז, ח. וש"נ. 218 ואין חילוק מיהו אותו אדם א' — אפילו נושא פסל מיכה (ראה שמו"ר רפכ"ד. וש"נ).

219 ובדוגמת פס"ד הרמב"ם הנ"ל (ס"ד), שצריך האדם לראות את כל העולם כולו שקול, וע"י מעשה אחד, דיבור אחד או מחשבה אחת — "הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

220 כריתות ו, ב. 221 וכפי שהובאה בכריתות שם הראי' לזה — "שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני קטורת" (הן הקטורת שהקטירו כל השנה כולה, ובמיוחד הקטורת "דקה מן הדקה" שהקטירו ביום הקדוש יוהכ"פ), ובלעד"ה היתה הקטורת פסולה ח"ו.

חמשה", כיון שהקרן והחומש נעשים דבר אחד) — ראה לקו"ש שבפנים ע' 109. 207 משא"כ בני בתירא והלל — שלא מצינו (עכ"פ לא ראיתי) ביניהם מחלוקות אחרות.

208 ע"ד מ"ש רש"י (שבת ל, א ד"ה פתח) בנוגע להנהגת ר' תנחום דמן נוי — "כך היו רגילין לפתוח באגדה תחילה והוא דומה לשאלה", היינו שמקשרים ענין בהלכה עם ענין של אגדתא (אף שלכאור"א מהם גדרים משלו). ועד"ז מצינו ברובי הסוגיות במדרש תנחומא, שמתחיל בשאלה בהלכה, ואח"כ מקשר שאלה זו עם ענין באגדה, פירוש הכתובים וכו' [ומטעם זה יש סוברים (ראה אגדת אמוראי א"י (תל אביב תר"ץ) כרך ג ח"ג ע' 116) שר' תנחום דמן נוי הנזכר בשבת שם הוא ר' תנחומא בעל המדרש, ולכן שיטת הלימוד שלהם שוה].

209 סנהדרין לו, א (במשנה). 210 ומטעם זה "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם" (סנהדרין שם ובפרש"י).

211 רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ה. 212 וע"ד דין "קבוע", שלעולם אינו בטל (אפילו אם נתערב באלף או אלף אלפים וכו'), אלא הוא "כמחצה על מחצה" (ראה זבחים עג, ב ובתורה"ה אלא).

213 אבות פ"א מ"ד. 214 ועד"ז פתגמו (סוכה נג, א) "אם אני כאן הכל כאן" — שלאחרי כל השקו"ט

מסופר בגמרא²⁰¹ שרבה בר בר חנה ראה מתי מדבר, וטענו כלפיו "איבעי לך למימני חוטיין כו" כד"ל למידע אי כבית שמאי אי כבית הלל" (וכמסופר שם מה שאמרו עליו לפי שלא עלה על דעתו לעשות כן).

ולכאורה אינו מובן — למאי נפק"מ באיזה אופן היתה הציצית בזמן דור המדבר, והרי זהו ענין הנלמד מהמדות שהתורה נדרשת בהן, ואפשר לפסוק באופן אחר ממה שנפסק בדור המדבר (כנ"ל סכ"ד)? והביאור בזה — ע"ד האמור לעיל (סכ"ב) בענין "הלכה זו נתעלמה מבני בתירא":

אף שהאמוראים בדורו של רבה בר בר חנה, ברצותם להכריע כבית שמאי או כבית הלל, היו יכולים להכריע על-פי לימודים מן הכתוב (כנ"ל) — אעפ"כ, מצד דברי המשנה²⁰² שצריך להשתדל "לקיים דברי חכמים" ולא לחלוק עליהם, אילו היו יודעים באיזה אופן נעשתה הציצית בזמן דור המדבר, היו משתדלים למצוא פסוקים המתאימים להנהגה זו, או שמלכתחילה לא היו משתדלים ללמוד מן הכתוב, אלא היו סומכים על הנהגת דור המדבר.

וע"ד הנ"ל בנוגע לבני בתירא, שאילו היו זוכרים את הנהגת הרוב בדור האחרון — לא היו מכניסים עצמם מלכתחילה ללימודים מן הכתוב, אלא היו מתנהגים ע"פ הכרעת הרוב*.

כט. ביאור מחלוקת ר' יאשי' ור' יונתן אם קרבן פסח דוחה שבת — שלכו"ע יש בקרבן פסח הן גדר ציבור והן גדר יחיד²⁰³ [היינו שגדר הציבור שבו הוא צידוף יחידים (כענין "ברב²⁰⁴ עם הדרת מלך"²⁰⁵), ולא ביטול מציאות היחידים]²⁰⁶, אלא שלדעת ר' יאשי' גדר הציבור שבו גובר

(* ועד"ז צ"ל בנוגע לציצית ותפילין, שבזמן גלות ככל נשכחה הכרעת הרוב.

(201) ב"ב עג, סע"ב ואילך.
 (202) נגעים ספ"ט.
 (203) בדוגמת פרו של כהן גדול, שגם הוא קרבן יחיד.
 (204) משלי יד, כח.
 (205) וכמ"ש (תהלים סח, כז) "במקהלות גידים.
 (206) ועד"ז בקרן וחומש, להדעה שצ"ל "חומש מלבר" — שהקרבן והחומש אינם נעשים "ציבור" במובן של רבים, אלא מציאות חדשה של דבר אחד (ולכן צ"ל "הוא וחומשו

ועד"ז — בנוגע לעוד כו"כ פלוגתות¹⁵⁵.

כ. והביאור בזה:

מצינו בגמרא¹⁵⁶, שהי' זמן ש"הרוצה לעשות כדברי בית שמאי עושה, כדברי בית הלל עושה", ואז "עשו בית שמאי כדבריהם"¹⁵⁷ [אלא ש"אע"פ שאלו אוסרים ואלו מתירין . . לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל ולא בית הלל מבית שמאי . . לא נמנעו עושיין טהרות אלו על גבי אלו"¹⁵⁸, "ללמדך שחיבה וריעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר¹⁵⁹ והאמת והשלום אהבו"¹⁶⁰].

אמנם, כל זה קודם פסיקת ההלכה; אבל לאחר שנפסקה הלכה ש"בית שמאי במקום הלל אינה משנה"¹⁶¹ — שוב לא יתכן ח"ו שיהי' מי שינהג כדעת בית שמאי, אפילו אם מוצאו מבית שמאי.

ועד"ז מצינו כו"כ ענינים — שהיו הלכות שבהן נפסק הדין באופן ברור (וממילא ההנהגה היא ע"פ הפס"ד), ובלשון הרמב"ם¹⁶² — "פירושים מקובלים"; והיו הלכות שבהן בתקופה מסויימת עדיין לא נפסקה הלכה, ואז היו בזה חילוקי הנהגות — כדמצינו בגמרא גופא שבאתרי' דרב נהגו כרב ובאתרי' דשמואל נהגו כשמואל¹⁶³, באתרי' דר' יהודה נהגו כדעת ר' יהודה¹⁶⁴, ו"במקומו של ר' יוסי הגלילי" נהגו כן וכך בנוגע לאכילת בשר עוף בחלב¹⁶⁵. וישנם ענינים שבהם עד היום הזה ישנו חילוק בין מנהג הספרדים למנהג האשכנזים.

ועפ"ז מתקבל בשכל לומר שכן הי' בכל הענינים האמורים לעיל — המחלוקת בנוגע לציצית, בנוגע לתפילין דרש"י ודר"ת, וכן בנוגע לערב פסח שחל בשבת (ובזה מתורצות כל השאלות בנוגע לעוד כו"כ פלוגתות דומות) — שהיתה תקופה שבה עדיין לא נפסקה ההלכה, וממילא היו חילוקי הנהגות.

ולדוגמא — בענין ערב פסח שחל בשבת: אלו שסברו כהקס"ד של בני בתירא, היינו שהי' אצלם ספק אם פסח דוחה שבת, וממילא נטו יותר לומר שאינו דוחה (כדמצינו¹⁶⁶ ששקו"ט עם הלל לדחות ראיותיו)

(155) ראה גם אג"ק ח"ב ע' שנא.
 (156) עירובין ו, א. וראה גם שם יג, ב.
 (157) ראה יבמות יד, א ואילך.
 (158) שם יג, ריש ע"ב (במשנה).
 (159) זכרי' ח, יט.
 (160) שם יד, ב.
 (161) ברכות לו, ריש ע"ב. וש"נ.
 (162) בהקדמתו לפיהמ"ש (ד"ה וכאשר).
 (163) כתובות נד, א. וראה גם שבת יט, ב.
 (164) פסחים ל, א.
 (165) ראה יבמות צט, ב.
 (166) שבת קל, א.
 (166) פסחים שבהערה 130. ירושלמי שבהערה 135.

— לא הקריבו קרבן פסח בשבת, ואלו שסברו כאופן הלימוד של הלל — נהגו כדעת הלל.

ועד"ז בנוגע לתפילין — שתמיד היתה מחלוקת בדבר (אם צ"ל כשיטת רש"י או כשיטת ר"ת), ולא היתה הלכה ברורה בזה, והיו מי שנהגו באופן זה ומי שנהגו באופן אחר. וכפי שראינו בפועל, שנמצאו תפילין מזמן בית שני כשתי השיטות — הן כשיטת רש"י והן כשיטת ר"ת.

[ועפ"ז מובן שאין צורך לתרץ (כפי שיש מתרצים¹⁶⁷) שלשיטת רש"י התפילין (מזמן בית שני) שנמצאו כדעת ר"ת היו תפילין שנגנזו, ועד"ז לשיטת ר"ת התפילין שנמצאו כדעת רש"י היו תפילין שנגנזו, אלא כאמור לעיל — שמאחר שלא היתה הלכה ברורה בדבר, היו מי שנהגו באופן זה ומי שנהגו באופן אחר].

והרי מובן בפשטות, שאילו הי' פס"ד ברור במשנה או בגמרא או בגאונים בנוגע לתפילין — בוודאי היו רש"י ור"ת יודעים עד"ז, ולא היתה מחלוקת ביניהם; והמחלוקת היא רק משום שלא מצינו בשום מקום הלכה ברורה בזה.

כא. אלא שלכאורה עדיין עומדת במקומה השאלה — איך היתה ההנהגה בימי משה רבינו?

והרי¹⁶⁸ קשה לומר שמשה רבינו לבש לפעמים טלית קטן כדעת בית שמאי ולפעמים טלית קטן כדעת בית הלל... זה דבר שאינו מתקבל על השכל!

ובכן, לשאלה זו כבר כבר הקדימה הגמרא תירוץ במסכת מגילה¹⁶⁹ בנוגע לאותיות מנצפ"ך, ש"צופים אמרום", "שכחום וחזרו ויסדום", וכפי שפירשו התוס'¹⁷⁰ (ועד"ז עוד ראשונים¹⁷¹) ששכחה זו היתה "לאחר ששרף ארון את התורה", וממילא לא הי' ברשותם הס"ת שבעזרה. ועד"ז היו כמה תקופות שבהן הי' הפסק בזכירת התורה, החל משעת הסתלקותו של משה רבינו, שאז נשתכחו שלשת אלפים הלכות¹⁷², ועד"ז בימי אחז המלך¹⁷³ ובזמן גלות בבל וכו'.

167 ראה ב"ח לטאור"ח סל"ד (סד"ה סדר ח"ט ע' עט. הנחתן). וש"נ. וראה גם לקו"ש ח"כ ע' 203.
168 תיבות אלו אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת שחוק (החו"ל).
169 ב, סע"ב.
170 שם (ד"ה ועוד). וראה גם אג"ק
ח"ט ע' עט. ראה רשב"א וריטב"א שם.
(171 תמורה טז, רע"א.
(172 ראה ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב.
ב"ר פמ"ב, ג. ויק"ר פי"א, ז. פתיחתא דאסת"ר יא. וראה תדא"ז פ"ט.
(173

— והרי ע"פ פס"ד הרמב"ם הי' צ"ל לכאורה שגם אמורא יוכל לחלוק על תנא?

ומתרצים בזה נו"כ הרמב"ם¹⁹⁸: "ואפשר לומר, שמיום חתימת המשנה קיימו וקיבלו שדורות האחרונים לא יחלקו על הראשונים. וכן עשו גם בחתימת הגמרא, שמיום שנחתמה לא ניתן רשות לשום אדם לחלוק עלי"י" [משא"כ בזמן התנאים (עד חתימת המשנה), שגם תנא מזמן מאוחר יכול לחלוק על תנא הקודם לן].

ועד"ז מובן שלאחר זמן הגאונים נעשה כן גם בנוגע לדברי הגאונים — שאין ראשונים יכולים לחלוק על גאונים; ועד"ז בדורות שלאח"ז, כפסק רבנו הזקן בהלכות תלמוד תורה¹⁹⁹, ש"בזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים הפוסקים כמו הטור והשו"ע והגהותיו בכלל משנה יחשבו", וגם עליהם חל דין "טעה בדבר משנה חוזר"²⁰⁰, ואי-אפשר לפסוק באופן אחר מהם, אפילו מכח לימוד אחר וכיו"ב.

ועפ"ז מובן, שבנוגע למחלוקת רש"י ור"ת בתפילין — אי-אפשר לתרץ באופן הנ"ל (שגם אם עד עתה נהגו באופן מסויים, יכולים רש"י ור"ת לחלוק עליהם), שהרי רש"י ור"ת היו לאחר חתימת הגמרא ולאחר זמן הגאונים, ולא ניתנה להם רשות לחלוק עליהם. ולכן צריך לתרץ כתירוץ הנ"ל (ס"כ), שמחלוקת זו היתה עוד לפני זמן רש"י ור"ת [משא"כ בציצית, שאפילו אם כבר נפסקה הלכה ברורה בזה — מ"מ יכולים ב"ש וב"ה לפסוק באופן אחר מפס"ד הבי"ד שלפניהם, מאחר שהיו קודם חתימת המשנה, כנ"ל בארוכה].

כז. לפי ביאור זה מתעוררת לכאורה שאלה נוספת: למה הוצרכה הגמרא לומר ש"הלכה זו נתעלמה מבני בתירא" — והרי אפילו אילו ידעו בני בתירא את ההלכה, היו יכולים לפסוק באופן אחר, מצד לימוד אחר וכיו"ב?

והביאור בזה — דאה"נ שהי' ביכלתם לעשות כן, ומ"ש "הלכה זו נתעלמה מבני בתירא" דוקא הוא לפי שמעשה שהי' כך הי', שאכן נתעלמה מהם ההלכה (היינו שנתעלמה מהם הכרעת הרוב בפעם האחרונה, כנ"ל סכ"ב).

כח. ע"פ האמור לעיל יש לתרץ קושיא צדדית:

(200 כתובות פד, ב. וש"נ.

(198 כס"מ שם.
(199 פ"ב ה"א.

יוחנן בן זכאי, שר' יאשי' ור' יונתן היו מתלמידי תלמידיו, ואיך יתכן שבית דינם של ר' יאשי' ור' יונתן הי' גדול יותר מבית דינו של הלל בחכמה ובמנין?

והביאור בזה — עפ"מ"ש בנו"כ הרמב"ם¹⁹², שדין המשנה הנ"ל הוא רק "בתקנות וגזירות", שכדי לבטל גזירה או תקנה של בי"ד, צריך הבי"ד המבטל להיות גדול ממנו בחכמה ובמנין; אבל בלימוד בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן — אין צורך בזה, אלא גם בי"ד קטן יותר יכול לפסוק באופן אחר מהבי"ד שלפניו (אם "נראה לו טעם אחר לסתור אותו").

ולכן, אף שר' יאשי' ור' יונתן ידעו אודות מחלוקת בני בתירא והלל, וידעו שנפסקה אז ההלכה כהלל — מ"מ, מכיון שמדובר בענין הנלמד בי"ג מדות וכו', יכולים הם לפסוק באופן אחר אף שהם קטנים מהבי"ד הראשון, וכסיום דברי הרמב"ם: "שנאמר אל השופט אשר יהי' בימים ההם, אינך חייב ללכת אלא אחר ב"ד שבדורך".

ועפ"ז יש לבאר (באופן אחר מביאור הנ"ל ס"כ) גם איך תתכן פלוגתא בין בית שמאי לבית הלל במצות ציצית — כי גם אם הבי"ד בדור שלפניו פסק שחוטאי הציצית צריכים להיות באופן מסויים, עדיין יכולים בית שמאי ובית הלל לפסוק באופן אחר, שהרי צריך ללכת "אל השופט אשר יהי' בימים ההם", והרי בית שמאי ובית הלל היו בי"ד מוסמך איש מפי איש עד משה רבינו, ככל הגדרים שצריכים להיות בסנהדרין*.

כו. עפ"ז מתעוררת לכאורה השאלה: מדוע אין אמוראים יכולים לחלוק על תנאים (כדמצינו בכל מקום שמקשים על אמורא מדברי תנא)

* ואף שמה רבינו עשה באופן אחר — הרי בנוגע ל"ג מדות שהתורה נדרשת אפשר לחלוק עליו¹⁹³, כמובן ממארז"ל¹⁸⁴ (המקור לפס"ד הרמב"ם) "יפתח בדורו כשמואל בדורו", וכן "כמשה בדורו".

ומ"ש בחולין¹⁹⁴: "אילו אמרה יהושע כו' לא צייתנא לי' כו'", ועד"ז בשבת¹⁹⁵: "ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותיהו", שהדיוק בזה יהושע דוקא (משא"כ משה)¹⁹⁶ — הרי בשניהם לא שייך למדות שהתורה נדרשת כו'. ומפורש בכתוב שבימי משה הייתה סנהדרין ולכל דיני'. וראה בסדה"ד¹⁹⁷ הסיפור בנוגע לר"ת ומשה.

(192) רדב"ז וכס"מ להל' ממרים שם.
(193) ראה גם לקו"ש חכ"ו שם הערה 39.
(194) קכד, א.
(195) קד, א.
(196) ראה גם תו"מ חפ"ג ע' 438. וש"נ.
(197) שנת ד"א תתק"ל.

ועפ"ז מובן בנוגע למצות ציצית ותפילין, שלאחר השבעים שנה של גלות בבל נולד הספק אם קיומן הוא באופן זה או באופן אחר.

כב. ע"פ כל האמור יובן מאמר הגמרא בנוגע לערב פסח שחל בשבת "הלכה זו נתעלמה מבני בתירא":

כאמור לעיל (ס"כ), מחלוקת זו (אם הקרבת קרבן פסח דוחה שבת) היתה בכל הדורות, ופעמים שנהגו באופן זה, ופעמים שנהגו באופן אחר, לפי הכרעת רוב הסנהדרין (שהרי הדין הוא "אחרי רבים להטות"¹⁷⁴).

והכוונה במ"ש "הלכה זו נתעלמה" היא — ששכחו איך היתה הכרעת הרוב בפעם האחרונה [כי הכרעת הרוב בדורות הקודמים (אפילו אם לא נשתכח הדבר מבני בתירא) — אין זה נוגע להנהגתם של בני בתירא עתה, שצריכה להיות לפי הכרעת הרוב בדור האחרון].

ועפ"ז מובן שזה ש"הלכה זו נתעלמה מבני בתירא" אינו נס גדול כ"כ, שהרי מה שנתעלם מהם הוא רק איך היתה הכרעת הרוב בפעם האחרונה, דבר שיכול להיות תלוי באדם אחד (שהרי גם רוב של אדם אחד הוא רוב המכריע), ואין פלא אם שכחו איך היתה הכרעת הרוב.

אלא שאילו זכרו בני בתירא איך היתה הכרעת הרוב בדור האחרון — היו סומכים על הכרעה זו מלכתחילה, ולא היו משתדלים למצוא לימודים מן הכתוב כדי להכריע; אבל מכיון שנשכחה מהם הכרעת הרוב — התחילו לחפש לימודים מן הכתוב, ובוזה למדו בני בתירא באופן מסויים, והלל באופן אחר, וההכרעה היתה כדעת הלל.

כג. עפ"ז מתורצת קושיא תמוהה נוספת:

לפי פשטות סוגיית הגמרא בענין מעשה בני בתירא והלל, משמע שנפסקה אז הלכה כהלל (נוסף על התמנותו אז לנשיאות), שהקרבת קרבן פסח צ"ל "במועדו"¹⁷⁵ — ואפילו בשבת¹⁷⁶, וממילא מכאן ואילך אין עוד מקום למחלוקת.

אמנם, במכילתא¹⁷⁷ מצינו פלוגתא בין ר' יאשי' ור' יונתן¹⁷⁸ [שהיו

סה"ד סדר תנאים ואמוראים ערך ר' יונתן בר יוסף. תולדות תנאים ואמוראים בערכו), שר'

(174) משפטים כג, ב.

(175) בהעלותך ט, ב.

(176) פסחים עז, א. וש"נ.

(* בשיחת י"א ניסן הזכירו כ"ק אדמו"ר שליט"א בשם ר' נתן (וכ"ה בכמה מדפוסי המכילתא). וכנראה בהמשך לזה אמר (בשיחת אחש"פ) כדלקמן (המו"ל).

(177) בא יב, ו. ועד"ז בספרי עה"פ בהעלותך שם. פינחס כח, ב.

(178) להעיר* מהמובא בכ"מ בספרים העוסקים בשמות התנאים והאמוראים (ראה

כמה דורות לאחר הלל, שהרי הלל חי מאה שנה קודם חורבן ביהמ"ק¹⁷⁹, ואילו ר' יאשי' ור' יונתן היו תלמידי ר' ישמעאל¹⁸⁰, שהי' לאחר החורבן]. שנחלקו בפלוגתא זו גופא דבני בתירא והלל: לדעת ר' יאשי' הפסח קרב גם בשבת, ולדעת ר' יונתן אינו קרב בשבת.

[בדוחק גדול הי' מקום לפרש בדעת המכילתא¹⁸¹, שהפלוגתא היא רק במקור הלימוד מהכתוב, אבל למעשה דעת ר' יונתן היא כדעת ר' יאשי'. אבל מלשון המכילתא לא משמע כן, ומשמע שהיא פלוגתא ממש].

והנה, אם פירוש הסוגיא דהלל ובני בתירא הוא כפשוטה, היינו שהיתה כבר הלכה פסוקה שאין בה ספק שקרבן פסח דוחה שבת, אלא ש"הלכה זו נתעלמה", ולאח"ז חזרו ונזכרו בה [כפי שמצינו בהמשך הסוגיא שם בנוגע להלל גופא, שהורה (בנוגע לאופן טלטול הסכין) לסמוך על מנהג "עמא דבר" ("הנח להן לישראל אם אין נביאים הן בני נביאים הן"), ועי"ז "ראה מעשה ונזכר הלכה"] — מתעוררת השאלה: איך יתכן שכמה דורות לאח"ז, בזמן ר' יאשי' ור' יונתן, אמר ר' יונתן שהפסח אינו קרב בשבת?

ובנדו"ד א"א לתרץ ש"נתעלמה הלכה" לפי שהדבר לא הי' נוגע למעשה (שהרי הי' זה לאחר החורבן) — שהרי אם בימי ר' יאשי' ור' יונתן, שחיו רק דורות אחדים לאחר בני בתירא והלל, נשתכח כל ענין הפלוגתא דבני בתירא והלל (והמסקנא — שהקריבו אז בשבת), איך יתכן שאלינו הגיעה הפלוגתא דבני בתירא והלל בשלימות?!

כד. אבל על-פי האמור לעיל מובן:

הפירוש ב"הלכה זו נתעלמה" — אינו שהיתה הלכה פסוקה ולאח"ז נתעלמה, אלא שנתעלמה ההלכה כפי שהוכרעה (כנ"ל סכ"ב), וממילא נחלקו בזה בני בתירא והלל.

ואף שמחלוקת זו הוכרעה אז כדעת הלל — אין הפירוש בזה שהפס"ד אינו יכול להשתנות לאחר זמן, כפס"ד הרמב"ם¹⁸²: "ב"ד גדול שדרשו באחת מן המדות כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך ודנו דין,

יונתן הוא ר' נתן בר יוסף, אלא שכשנזכר ללא שם אביו (ובפרט כשנזכר יחד עם ר' יאשי') נקרא "ר' יונתן", כדי לרמז בזה לשם אביו ר' יוסף ע"י הוספת אותיות "יו" משמו. (179) שבת טו, א ובפרש"י.

(180) מנחות נו, ב.
(181) ראה גם לקו"ש ח"ח שם ע' 107 הערה 33 (משיחה זו).
(182) הלי' ממרים רפ"ב.

ועמד אחריהם ב"ד אחר ונראה לו טעם אחר לסתור אותו, הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו, שנאמר¹⁸³ אל השופט אשר יהי' בימים ההם, אינך חייב ללכת אלא אחר ב"ד שבדורך" (וכמאמר הגמרא¹⁸⁴ "יפתח בדורו כשמואל בדורו", ועד"ז "כמשה בדורו").

[ובדוגמת מה שמצינו בנוגע להפלוגתא דבית שמאי ובית הלל¹⁸⁵, שהיו בזה כמה תקופות, ובתחילה היתה ההכרעה כדעת בית שמאי (אם לפי שהיו הרוב¹⁸⁶, או לפי שהיו "מחדדי טפיי"¹⁸⁷), ועד ש"נעצו חרב בבית המדרש כו", כסיפור המעשה המובא בגמרא¹⁸⁸].

ועפ"ז, אם יהיו (בדורות שלאח"ז) חכמים שיסברו כדעת בני בתירא, ויקום ב"ד אחר — יוכל להכריע באופן אחר, או לשוב ולהכריע כדעת הלל (כפי שהכריע הבי"ד בשנה האמורה, בשעת הפלוגתא דבני בתירא והלל).

ולכן גם בזמן ר' יאשי' ור' יונתן — אף שהי' כבר לאחר החורבן — עדיין הי' מקום לפלוגתא בזה.

ונמצא, שלפי הסברה זו מתורצים שני הענינים הנ"ל: (א) זה שנתעלמה הלכה מבני בתירא, אף שבהכרח חל ערב פסח שחל בשבת במשך עשר השנים (ועכ"פ — י"ד שנה) שלפנ"ז — אינו פלא גדול כ"כ, כי מה שנתעלם הוא רק איך היתה ההכרעה בזה אז, אבל הי' ידוע שישנם תנאים שלדעתם פסח דוחה שבת, וישנם תנאים שלדעתם אינו דוחה; (ב) איך הי' ביכלתם של ר' יאשי' ור' יונתן לחדש את המחלוקת — כי מעולם לא היתה הלכה ברורה בזה (והההלכה שנתעלמה היא רק ההכרעה בדורות שלפנ"ז, כנ"ל).

כח. לכאורה אפשר לשאול על ביאור זה שאלה עצומה ("א" שטורעמדיקע שאלה"):

תנן¹⁸⁹: "אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין" (כולל הפירוש בזה¹⁹⁰ — במנין שנים). וא"כ, איך היו ר' יאשי' ור' יונתן יכולים לחלוק על הכרעת הלל — והרי בנוגע להלל ארוז¹⁹¹ "שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן .. קטן שבכולן רבן

(183) פ' שופטים יז, ט.

(189) עדיות פ"א מ"ה.

(184) ר"ה כה, ריש ע"ב.

(190) פ"ה הראב"ד לעדיות שם (הובא

(185) ראה גם תו"מ חפ"ב ע' 169. וש"נ. בתו"ט שם) בשם ירושלמי. וראה גם פרש"י

(186) ראה שבת יג, ב (במשנה).

אבות פ"ה מ"ז.

(187) יבמות יד, א.

(191) סוכה כח, א. וש"נ.

(188) שבת יז, א.